

Emil Spajić

Izvještaj o nalazima keramike brončanog doba iz Kozarca

Selo Kozarac nalazi se u baranjskoj ravnici na jugozapadu baranjske lesne zaravni, od koje je udaljeno oko 4.5 km zračne linije. Ta je uzvisina nekada bila veoma važna iz ekonomskih, komunikacionih i strateških razloga. Laka za odbranu, na zgodnu geografskom položaju privlačila je ljude da se ovdje naseljavaju, što nam potvrđuju mnogobrojni već do sad pronađeni lokaliteti.

Jedan od tih lokaliteta je i mjesto gdje se nalazi današnje selo Kozarac. Ovaj arheološki teren predstavlja ostatke naseljenoga mjesta koje je bilo na veoma povoljnom položaju, jer se je nalazilo na kopnom putu na gotovo podjednako udaljenosti od uzvisine i riječnih tokova Dunava i Drave. Od rijeka bilo je dosta udaljeno iz strateških razloga, ali i dovoljno blizu tim putevima.

Ovaj lokalitet koji se nalazi na radilištu ciglane bogat je ostacima materijalne kulture brončanoga doba.

Spomenuta ciglana nalazi se na periferiji sela, na uzvisini u obliku elipse, koja daje karakteristiku naseljenoga mjesta. Uzvisina usred ravnice, elipsasti oblik i opkopi, koji se naziru oko uzvisine, govore u prilog ove pretpostavke.

Teren ovog arheološkog nalazišta pripada ciglani i eksploatira se kao sirovina za proizvodnju opeke. Zbog načina kako se taj posao obavlja, našli smo profile toga zemljišta do dubine od pet metara. Ispod subhumusa u dubini cca 0.30 metara pokazuje se kulturni sloj, negdje debeo do jednoga metra pa i više. Kulturni se sloj nalazi na praporastoj zdravici.

Dosada smo ustanovili, da se na ovom terenu nalazilo brončano-dobno naselje. Nađeno je više ognjišta s pepelom i ugljenom; obilje životinjskih kostiju, ručni mlin, školjaka i mnoštvo keramike.

Svi predmeti s ovoga terena dobiveni su iz iskopa, koji nastaje kubiciranjem zemljišta prilikom priređivanja sirovine za proizvodnju opeka. Sondiranje terena nismo izvršili, ali to namjeravamo uskoro učiniti. Tek tada dobit će se jasnija slika o samom nalazištu. Ona je danas

dosta blijeda, to više, što se do danas nije našlo metalnih predmeta, koji bi nam bili veoma važni u daljem radu.

Veoma je interesantno, da je na ovome terenu neporemećeni čisti sloj kulture brončanoga doba bez tragova kasnijih kulturnih slojeva. Dosada je ovdje nađeno samo nekoliko ulomaka slavenske keramike.

Svu dosada pronađenu keramiku možemo podijeliti na keramiku grube i bolje izrade.

Odmah treba naglasiti, da je grube keramike vrlo malo i da su to krhotine velikih posuda i žara. Stijenke su posuda debele i načinjene od nepročišćene zemlje, pomiješane sa zrcima pijeska. Debljina se stijenke kreće do 29 mm. Površina je sive ili crvenkaste boje. Vanjska je strana neuglačana i gruba.

Finija keramika izrađena je od dobro pročišćene zemlje, pa su stijenke posuda tanje i čvrste. Za ovu bolju vrstu keramike može se reći, da je gotovo sva ukrašena inkrustacijom. Samo je malen broj fragmenata bez nje. Vanjska je površina u većini slučajeva glačana i presijava se tamno-masnim sjajem. Unutarnji dio posuda je dosta grubo obrađen, dok je samo kod malenog broja fragmenata glačana. Površina je u većini slučajeva crne boje, ali ih ima i crvenkastih, smeđih i žutih u boji ilovače. Kako je već rečeno, prevladava inkrustirana keramika, koja pokazuje raskoš ukrašavanja i ukus onih koji su ih pravili ili upotrebljavali.

Dosada je pronađena samo jedna obojena posuda, koja je bila neznatno oštećena. Ona je boje trule višnje.

Plastike dosada nije nađeno, ali to ne znači, da se eventualno i nje ne će naći, s tim više, ako imademo na umu, da su svi nalazi dobiveni samo iz profila.

Svu dosadašnju ornamentiku možemo podijeliti po tehnici izradbe na: urezanu ornamentiku, ornamentiku žigosanja, reljefnu ornamentiku s utiskivanjem prstima i ornamentiku ubadanjem i udubljivanjem.

U ornamentici prevladavaju urezane linije u različnim kombinacijama; u horizontalnom, vertikalnom i kosom pravcu. Motiv spirale dosada nije pronađen. U tehnici žigosanja ponajčešće je koncentrična kružnica. Reljefna ornamentika s utiskivanjem prstima pojavljuje se na posudama u obliku pojasa odmah ispod ruba posude. Nađeno je dosta krhotina s ornamentikom dvostrukoga slova W kao i jednostrukoga slova V.

O nalazištu moglo bi se kazati ovo: po vanjskom obliku zemljišta kao i po nalazima nekoliko ognjišta, životinjskih kostiju, sirovina i poluproizvoda od kosti, ručnoga mlina i sjekire od kamena, gomilama školjaka i izvanredno velikoga broja krhotina posuda, već sada se može zaključiti, da je ovaj arheološki teren ostatak nekadašnjeg naselja. Materijal, koji je do danas nađen, daje nam utisak, da je na ovom terenu pored obilja keramike panonske grupe zastupljena i keramika dubovačko-žutobrdske kulturne grupe s jakim lokalnim akcentom.

Zasada ne raspolažemo ni dovoljnim materijalom ni ostalim potrebnim podacima, jer kako je već rečeno, sav je materijal dobiven iz profila ili iz iskopa, pa se ništa podrobnije ne može reći.

Što se tiče dubovačko-žutobrdske kulturne grupe, dosada je Bijelo Brdo² bilo poznato kao krajnja točka dopiranja ove kulture na zapadu.³ Međutim se situacija promijenila otkrivanjem nalaza u Kozarcu, Dardi i Aljmašu.

U osječkom se muzeju nalazi nekoliko krhotina keramike, koje su pronađene u Aljmašu krajem 1954. godine. Te su krhotine površinski nalazi, koji su nađeni slučajno na podnožju jedne uzvisine blizu dunavske obale.

Također se u muzeju nalazi i materijal iz Darde, koji mu je 1938. godine poklonila XIV. sekcija državnih željeznica u Dardi. Drugim podacima ne raspolažemo, pa je i samo nalazište nepoznato.

Prilikom reambulacije i obilaska ovog arheološkoga terena nađeno je dosada pet cijelih posuda i veliki broj krhotina.

Crteže izradili prof. I. Mažuran i I. Mužnaj.

* * *

Krhotina gornjega ruba posude.⁴ Debljina stijenke 6 mm. Između vanjske i unutarnje površine koje su crvenkasto-sive boje, nalazi se crno pečena zemlja. Vanjska je strana glačana, dok je unutarnja dosta grubo obrađena. Ukrašena je urezanim trokutima, koji su ispunjeni brazdama. T I, 1.

Krhotina vrata i trbuha posude sive boje.⁵ Debljina stijenke 7 mm. Izrađena je od fino pročišćene i dobro pečene zemlje. Vanjska je površina crne boje i glačana. Inkrustirana ornamentika izvedena je u obliku trokuta, kojemu su dvije stranice načinjene od četiri pravca, dok je treća stranica izvedena od jednoga pravca, koji je ukrašen kosim urezima, a završava se jednostrukom koncentričnom kružnicom. S vrhom trokuta vezana je dvostruka koncentrična kružnica s promjerom od 6 mm, a iznad ove, na udaljenosti od 4 mm, nalazi se druga dvostruka koncentrična kružnica. T I, 2.

Krhotina gornjega ruba posude⁶ od dobro pečene zemlje. Debljina stijenke 8 mm. Vanjska je površina svijetlo-smeđe boje, glačana i ukrašena imitacijom gajtanastog ornamenta i valovitim izdubljenim linijama. Unutarnja je strana fino izrađena, ali nejednako pečena. T I, 7.

Krhotina trbuha i vrata posudice. Debljina stijenke 6 mm. Površina je crne boje i glačana. Ukrašena je inkrustiranom ornamentikom u obliku paralelnih, horizontalnih i kosih crta i ureza. T I, 8.

Krhotina posude s drškom. Debljina stijenke 6 mm. Površina je crne boje, glačana i nejednako pečena. Unutarnja je strana grubo izrađena. Ornamentika je izvedena tehnikom ubadanja i žigosanja. Po duljini trakastog drška urezane su dvije paralelne linije. Dvije se koncentrične kružnice nalaze na dršku i dvije ispod njih. Posuda nije bila ukrašena inkrustacijom T II, 1.

Krhotina posude s drškom od crno pečene zemlje.⁷ Debljina stijenke 6 mm. Vanjska je površina sivo-crne boje. Trakasti držak ukrašen je po sredini s dvije koncentrične kružnice. Ornamentika je izvedena tehnikom urezivanja i žigosanja u obliku pravolinijskih crta i jednostrukih kružnica. Posuda nije bila inkrustirana. T II, 2.

Krhotina posude blijedo-crvenkaste boje. Ornamentika je izvedena u obliku urezanih paralelnih linija. Površina nije glačana, niti je inkrustirana. T II, 3.

Krhotina posude s rubom.⁸ Debljina stijenke 9 mm. Vanjska je površina žućkasto-zelenkaste boje, ispod koje se nalazi crno pečena zemlja. Obje su strane dosta neravne površine ali fino glačane. Vanjska je strana ukrašena jednostrukim koncentričnim inkrustiranim kružnicama s promjerom od 9 mm. Rub posude, koji je malo razvraćen, ornamentiran je inkrustiranim vertikalnim crticama. Unutrašnja strana ušće ukrašena je inkrustiranim urezima, koji počinju od ruba, pa se proteže u duljinu od 2.3 cm. T II, 4.

Krhotina posude crne boje. Vanjska je površina fino glačana, dok je unutarnja grubo izrađena. Krhotina je ornamentirana horizontalnim, tanko povučenim ornamentom jelovih grančica. T II, 5.

Krhotina posude sa rubom. Debljina 5 mm. Površina je crne boje i glačana s obje strane. Ornamentika je izvedena tehnikom urezivanja i udubljivanja u obliku tankih vertikalnih crtica i udubljene cik cak-linije. T II, 6.

Krhotina posude, debljina stijenke 7 mm. Vanjska je površina žuto-crvenkaste boje. Unutarnja je strana crna. Vanjska je površina ukrašena ornamentom horizontalnih i vertikalnih duboko urezanih linija. T II, 7.

Krhotina posude s rubom i drškom. Debljina stijenke 7 mm. Vanjska je površina sivo-crne boje, grubo izrađena. Unutarnja je strana sivo-crne boje s niansama crvenkaste. Odmah ispod ruba nalazi se reljefni ukras, koji je opasivao posudu, ukrašen utiskivanjem prstima. Ispod njega nalazi se 17 mm izbočeni horizontalni držak, koji je također ukrašen utiskivanjem prstima. T II, 8.

Krhotina posudice fino izglačane površine svijetlo-smeđe boje. Debljina stijenke 6 mm. Unutarnja je strana također fino glačana. Ornamentika se sastoji od urezanih horizontalnih linija, ornamenta jelovih grančica, koje su vjerojatno opasivale cijelu posudu. Vertikalna linija polazi okomito od horizontalnih linija i ukrašena je koso urezanim crticama. Desno od ove linije nalaze se tri izdužena inkrustirana luka. T II, 9.

Krhotina posude, debljina stijenke 8 mm. Površina je sivo-crne boje i glačana. Unutarnja je strana grubo izrađena. Ornamentika je izvedena tehnikom urezivanja i ubadanja. Ukrašena je paralelnim inkrustiranim vodoravnim linijama i sa dvije horizontalne i jednom vertikalnom linijom, koje su izvedene tehnikom ubadanja. T III, 1.

Dno i dio trbuha posude. Debljina je stijenke 8 mm. Promjer dna 8.3 cm. Površina je crne boje, inkrustirana i glačana.

Dno je plosnato i ukrašeno dvostrukom kružnicom, od kojih unutarnja ima promjer od 6.2 cm. Ona je razdijeljena na četiri polja krstolikom figurom, koja je izvedena od tri paralelna inkrustirana pravca, u čijem se središtu nalazi dvostruka koncentrična kružnica. Krakovi krstolike figure ukrašeni su po jednom dvostrukom koncentričnom kružnicom, lijevo i desno od kraka, gdje se krstolika figura dotiče unutarnje strane nutarnjega kruga.

Polazeći od dna prema trbuhu, posuda je ukrašena trostrukim inkrustiranim krugom i jednostrukim krugom izvedenim u tehnici ubadanja. Slijedi jedan neukrašeni čisti pojas, čija je širina jednaka širini opisana četiri kruga. T III, 3.

Krhotina posude s rubom, drškom, vratom i dijelom trbuha.⁹ Debljina stijenke 5 mm. Vanjska je površina crne boje, inkrustirana i glačana. Unutarnji je dio ušća glačan, dok je ostali dio dosta grubo izrađen. Rub je razvraćen i ukrašen vertikalnim inkrustiranim crticama.

Na unutarnjem dijelu ušća, na mjestu, gdje se spaja držak s rubom, nalazi se inkrustirani ornament u obliku horizontalne crte, dužine 3.5 cm, iznad koje se nalazi valovita linija iste dužine. Na posudi nalazi se držak dužine 3.9 cm. Rubovi lijeve i desne strane ukrašeni su inkrustiranim urezanim crticama.

Posuda je, počevši od vrata prema trbuhu, ukrašena horizontalnim inkrustiranim linijama kao i jednom horizontalnom inkrustiranim cik cak-linijom. Ispod drška, a iznad cik cak-linije nalazi se ornament u obliku slova V, koje je postavljeno u obrnutom smislu. Lijevo i desno od ovoga ukrasa nalazi se po jedna dvostruka koncentrična kružnica. Ispod već spomenite valovite linije nalazi se ornament u obliku dvostrukog slova W. Trbuh je ukrašen izbrazdanim inkrustiranim linijama. T III, 5.

Krhotina trbuha posudice.¹⁰ Vanjska je strana sivkasto-crne boje i glačana. Vrat je ornamentiran, a ornament se sastoji od horizontalne linije, iznad koje su urezane vertikalne crtice. Na trbuhu urezane su dvije vertikalne paralelne linije, iznad kojih se nalazi ornament u obliku dvostrukog slova W, zatim jedne vertikalne linije, kojoj se na donjem kraju nalazi dvostruka koncentrična kružnica. Gornji se kraj ove horizontalne linije dotiče ornamenta, koji je vjerojatno išao oko cijele posudice i bio sastavljen od niza ukrasa u obliku dvostrukog slova W. T III, 6.

Krhotine posude svijetlo-crne boje. Vanjska joj je površina uglačana. Duž trbuha protežu se tri paralelne vertikalne linije. Svaka je linija ukrašena horizontalnim urezima u obliku kratkih crtica. T IV, 3.

Krhotina posude sive boje. Vanjska je strana glačana, unutarnja dosta grubo izrađena. Ornamentika je izvedena tehnikom urezivanja horizontalnih i vertikalnih linija. T IV, 6.

Krhotina s rubom posude. Debljina stijenke 7 mm. Rub je malo razvraćen. Posuda je dosta grubo izrađena, crvenkaste boje. Ukrašena je horizontalnim ugrebenim brazdama. T V, 1.

Krhotina posude s rubom i drškom. Vanjska je površina crvenkaste boje. Rub malo razvraćen. Izradba je grubo izvedena. T V, 2.

Posudica s jednim drškom. Visina posudice 3.5 cm, promjer dna 2.6 cm, promjer otvora 2.5 cm. Dno je malo udubljeno. Posudica je na jednom mjestu oštećena.

Izrađena je od sivo-crno pečene zemlje. Ornamentika je izvedena tehnikom urezivanja i udubljivanja.

Posudica ima jedan mali držak, drugi nedostaje, ali se raspoznaje mjesto, gdje se prije nalazio. T V, 5.

Krhotina ruba, ušća i vrata posude.¹¹ Debljina stijenke 5 mm. Vanjska je površina smeđe boje i glačana, unutarnja crna i glačana. Ornamentika je izvedena tehnikom urezivanja i žigosanja. Rub je razvraćen i ukrašen horizontalnim inkrustiranim crticama. Na mjestu između ušća i vrata nalaze se tri horizontalne paralelne linije, koje su vjerojatno išle

oko cijele posude. Na samom ušću izvedena je ornamentika u obliku dvaju paralelnih krugova, koji su opasivali posudu. Ispod tih linija nalazi se pet koncentričnih kružnica poredanih u obliku slova T. Prostor iznad linija ukrašen je kratkim i dubljim horizontalnim crticama s dvije koncentrične kružnice. Sva je ornamentika inkrustirana. T V, 9.

Šalica sa blago udubljenim dnom, kratkim vratom, razvraćenim rubom i malenim drškom.¹² Visina posudice 4,5 cm, promjer najvećega obujma 9 cm, promjer otvora 7 cm, debljina stijenke 6 mm. Načinjena je od fino pročišćene i dobro pečene zemlje. Posudica je nosila tragove uglja i mjestimično pocrnjele inkrustacije od vatre i dima. Prilikom nalaska posudica je bila neznatno oštećena.

Posudica je bogato ukrašena inkrustacijom. Na dnu nalaze se dva koncentrična kruga, od kojih je jedan, i to vanjski, ukrašen zrakastim urezima. Oba su kruga ispunjena inkrustacijom širokom 3 mm. U sredini unutarnjega kruga nalazi se sedam koncentričnih kružnica s promjerom od 5 mm. One su poredane tako, da šest kružnica čine jedan prsten, u čijem se središtu nalazi sedma kružnica. U svakoj koncentričnoj kružnici nalazi se inkrustirana točka s promjerom od 3 mm.

Trbuh posudice razdijeljen je na četiri pravilna polja, od kojih su po dva ista. Polja su razdijeljena tako, da dva polja s istom ornamentikom dolaze jedan do drugoga. Polja su razdijeljena udubljenom brazdom širokom 3 mm, koja je ispunjena inkrustacijom i omeđena sa svake strane tamnijom linijom, koja predstavlja površinu posudice. Lijevo, odnosno desno od tih dviju linija nastavlja se druga izdubljena inkrustirana brazda široka 3 mm sa zrakastim zupcima prema unutarnjoj strani polja. Dva polja imaju u sredini trokut visok 4.6 cm i širok 1.6 cm. Osnovka trokuta okrenuta je prema gornjem, a vrh prema donjem dijelu posudice. Trokut je ispunjen mrežastim ornamentom. Od donjega vrha trokuta prema dnu posudice proteže se 4 mm široka inkrustirana brazda, koja na obje strane ima zrake. Lijevo i desno od vrha trokuta nalazi se po pet inkrustiranih kružnica, poredanih tako, da četiri dolaze jedna ispod druge, dok je peta na vrhu trokuta. Druga dva polja ukrašena su sa po pet koncentričnih kružnica. Ove su kružnice poredane tako, da su dvije u istom redu, nešto razmaknute jedna od druge, dok su ostale tri poredane jedna ispod druge i dopiru sve do koncentričnoga kruga dna. Sva četiri polja imaju oblik trapeza.

Rame je ukrašeno sa po tri tanko inkrustirane linije i jednim bijelim inkrustiranim pojasom širokim 3 mm. Vrat i ušće ukrašeni su bijelim pojasom širokim 11 mm. Na rubu nalaze se vertikalni inkrustirani urezi. Držak je malen, 1.5 cm širok. Na njemu nalazi se inkrustirani nepravilan trokut s mrežastom ornamentikom. Ispod trokuta nalaze se dvije inkrustirane nepravilne kružnice. T. VI, VII.

Posudice zvonastog oblika s razvraćenim rubom i dva drška.¹³ Visina posudice 7.6 cm, promjer otvora 5.6 cm, dna 2.5 cm, najveći opseg 8.4 cm. Načinjena je od fino pročišćene i dobro pečene zemlje. Vanjska i unutarnja strana posudice je crne boje. Samo je vanjska strana ukrašena inkrustacijom. Ornamentika je izvedena tehnikom urezivanja i ubadanja u obliku horizontalnih i vertikalnih crta i crtica.

Trbuh posudice ukrašen je vertikalnim i kosim crtama, koje čine mrežasti ornament. Na ramenu i vratu nalaze se inkrustirani horizontalni krugovi i vertikalne crtice. Po rubu nalaze se male urezane inkrustirane vertikalne crtice. T. VIII, 1 2.

Šalica polukuglastoga oblika s razvraćenim ravnim rubom i drškom.¹⁴ Visina posudice 5 cm, promjer otvora 8.3 cm, promjer najvećega opsega 9.1 cm. Načinjena je od fino pročišćene i dobro pečene zemlje. Posudica je načinjena samo s jednim drškom, dugačkim 2.1 cm. Prilikom nalaza bila je posudica neznatno oštećena, sada restaurirana.

Vanjska je strana posudice obojena u tonu boje trule višnje. Dno je malo udubljeno i ukrašeno sa dva koncentrična kruga.

Tijelo posudice razdijeljeno je na četiri polja, koja imaju oblik trapeza. Ona su odijeljena jedno od drugoga sa tri paralelna inkrustirana pravca. U svakom se polju nalazi po jedan lik u obliku klina. Dimenzije te figure jesu: dužina 1.6 cm, promjer 3 mm. Gornji dio polja ukrašen je sa četiri horizontalne paralelne linije, iznad kojih se nalazi jedna linija u obliku kruga, koja opasuje cijelu posudu. Rub je ukrašen inkrustiranim vertikalnim crticama. Ornamentika je izvedena tehnikom urezivanja i udubljivanja i bogata je inkrustacijom. T IX, 1 2.

Posuda grube izradbe i fature.¹⁵ Prilikom nalaza bila je neznatno oštećena, sada je restaurirana. Visina posuda 34 cm, promjer otvora 23 cm, promjer dna 12 cm.

Površina je sivo-crvenkaste boje. Uzevši u cjelini, cijela je posuda grubo izrađena. Ornamentika je plastična. Ona je izvedena u obliku reljefnoga vijenca, odmah ispod otvora, koji opasuje cijelu posudu. Ukrašavanje je izvršeno utiskivanjem prstima.

Dosada je nađen veći broj krhotina s rubom. Svi su rađeni grubo i ukrašeni, kako je gore navedeno.

Prilikom ponovnog obilaska ovoga terena u prosincu 1956. godine pronađeno je i opet nekoliko krhotina s rubom, ali i jedna fragmentirana posuda. Od nje se sačuvalo dno i polovina trbuha. Posuda je bila ispunjena pepelom i ostacima spaljenih kostiju.

Krhotina posude s rubom, ušćem i dijelom trbuha. Debljina stijenke 6 mm. Izrađena je od fino pročišćene i dobro pečene zemlje. Vanjska i unutarnja površina crne su boje i glačane. Ornamentika je bogato ukrašena inkrustacijom. Ona je izvedena tehnikom urezivanja i žigosanja.

Rub je ornamentiran inkrustiranim vertikalnim urezima. Na ušću nalazi se koncentrična kružnica. Preko trbuha protežu se dvije paralelne linije. Na lijevo od tih linija nalazi se ukras u obliku dviju horizontalnih paralelnih linija, koje su na jednom kraju spojene izduženim lukom. Ove su linije ukrašene vertikalnim urezima u obliku kratkih crtica. Ispod ovoga ornamenta nalazi se jedna vitica. Desno od već spomenutih vertikalnih linija ukrašavanje je izvedeno analogno lijevoj strani. Na unutarnjem dijelu ušća izvedno je ukrašavanje urezanim crtama, koje su dugačke 2 cm. T. XI, 1.

Krhotina posude s dijelom ušća i trbuhom.¹⁶ Debljina stijenke 4 mm. Izrađena je od fino pročišćene i dobro pečene zemlje. Vanjska i unutarnja strana crne su boje. Ornamentika je izvedena tehnikom urezi-

vanja i ubadanja. Na trbuhu nalaze se dvije paralelne vertikalne linije, koje su ukrašene horizontalnim tankim crticama. Lijevo i desno od tih linija nalaze se tri para horizontalnih tanko urezanih linija, koje su na krajevima spojene izduženim lukom. Ispod trećega para tih linija nalaze se četiri horizontalne paralelne linije koje nisu zatvorene izduženim lukom, nego ulaze u međuprostor jedne vitice, koja počinje ispod izduženog luka trećega para horizontalnih paralelnih linija. Sve horizontalne linije ukrašene su vertikalnim urezima u obliku tankih crtica. T XI, 2.

Krhotina trbuha crne boje. Vanjska je strana glačana, dok je unutarnja grubo obrađena. Ornametika je izvedena tehnikom urezivanja. Preko trbuha protežu se tri vertikalna pravca, koji se prema dnu posudice sve više udaljuju jedan od drugoga. Lijevo od njih nalaze se dva para paralelnih horizontalnih linija zatvorenih izduženim lukom. T XI, 3.

Krhotina trbuha posude sivo-crne boje. Debljina stijenke 10 mm. Vanjska je strana glačana i dosta oštećena. Tehnikom urezivanja izveden je ornament u obliku pet pari horizontalnih paralelnih linija, koje su zatvorene izduženim lukom. Linije su ukrašene vertikalnim urezima. Na ovoj se krhotini nalazi i ornament u obliku velikoga slova V. Sa svake strane ornamenta nalazi se po jedna jednostruka koncentrična kružnica. T XI, 4.

Krhotina ušća i ruba posude. Debljina stijenke 7 mm. Vanjska i unutarnja strana su svijetlo-crne boje. Obje su strane glačane. Ornametika je izvedena tehnikom urezivanja i žigosanja. Ukrašena je inkrustacijom.

Vanjska strana ušća ukrašena je vertikalnim urezima, koji se protežu od ruba prema donjem dijelu posude. S desne strane od ureza nalazi se dvostruka koncentrična kružnica. Na dnu su ušća tri horizontalne linije, koje su opasivale posudu.

Unutarnja strana ukrašena je također vertikalnim urezima i koncentričnom kružnicom kao i prednja strana. Ispod navedenih urezanih crta nalazi se horizontalni ornament jelove grančice.

Rub je ukrašen vertikalnim urezima u obliku crtica. T XI, 5.

Krhotina posude s drškom. Debljina stijenke 9 mm. Vanjska je strana neujednačene boje od opekaste do crne, glačana. Unutarnja je strana grubo obrađena. Ornametika je izvedena tehnikom urezivanja i žigosanja. Ukrašena je inkrustacijom. Trakasti držak ornamentiran je s tri paralelna vertikalna pravca i jednostrukim koncentričnim kružnicama.

Krhotina posude s drškom. Debljina stijenke 7 mm. Vanjska je površina neravna, ali glačana. Unutarnja i vanjska strana crne su boje. Ornametika je izvedena tehnikom urezivanja. Preko drška proteže se izdubljeni ornament u obliku slova V sa zavijenim krajevima. Ispod drška nalazi se ornament u obliku metličastog ukrašavanja.

Koljenasti držak posude. Načinjen je od fino pročišćene i dobro pečene zemlje. Ornametika je izvedena tehnikom urezivanja i ubadanja. Na gornjem se dijelu nalaze dvije koncentrične kružnice postavljene jedna iznad druge. Ispod njih nalaze se dvije razmaknute linije izvedene tehnikom ubadanja. T XII, 1.

Poklopac od crveno-smeđe pečene zemlje, grube fakture. Po obliku je strožast s visokim čepolikim produženjem u sredini. Ukrašen je s vanjske i unutarnje strane grupama urezanih ornamenata. Pored ruba s vanjske strane urezane su nepravilne kružnice. S čepolike uzvisine spuštaju se na pet strana grupe urezanih ornamenata u obliku linija. Tri su grupe linija ukrašene horizontalnim urezima u obliku crtica, dok je kod ostalih dviju grupa ukras u obliku nepravilnih kružnica.

Unutarnja je strana ornamentirana urezanim linijama i nepravilnom kružnicom. Uzevši u cjelini, i poklopac i ornamentika grubo su izrađeni. T. XII, 2.

Krhotina posude s rubom. Debljina stijenke 9 mm. Vanjska i unutarnja strana crne su boje i glačane. Ornamentika je izvedena tehnikom udubljivanja i inkrustirana je. T. XII, 3.

Krhotina posude crne boje. Debljina stijenke 6 mm. Ornamentika je izvedena tehnikom udubljivanja i urezivanja. Unutarnja je strana grubo izrađena. T. XII, 4.

Krhotina ruba, ušća i dijela trbuha posude. Vanjska je površina boje tamnije ilovače, unutarnja crne boje. Ukrašena je valovitom linijom i vertikalno ugrebenim brazdama. T. XIV, 4.

Ručni kameni mlin. Sastoji se od donjega i gornjega kamena. Donji je elipsastoga oblika sa šiljastim krajevima. Obje su strane dobro obrađene. Dimenzije su mu slijedeće: dužina 46 cm, širina 24 cm, debljina 7 cm. Gornji kamen ima pravokutan oblik, dugačak je 30 cm, širok 14.5 cm i deo 4.6 cm. T. XIII, 1.

Kako je već rečeno, na ovom nalazištu koje obiluje keramikom brončanoga doba, nađen je još samo neznatan broj krhotina slavenske keramike. Sve dosada pronađene krhotine pripadaju prelaznom tipu od gradiške keramike na keramiku srednjega vijeka. T. XIV, 1, 2, 3.

L I T E R A T U R A

- ¹ Vasić, Starinar NR 1907, 1; Starinar NR VI 1911, 1
- ² Brunšmid, Vijesnik VII, 1903, 63
- ³ Garašanin, Zbornik MS II 1951, 83
- ⁴ Tompa, 25 Jahre Urgeschichtsforschung in Ungarn 1912—1936, T 20, 11
- ⁵ Wosinsky, Die Inkrustierte Keramik der Stein und Bronzezeit, T XL
- ⁶ Wosinsky, op. cit. T XXVIII
- ⁷ Vasić, op. cit. str. 23
- ⁸ Vasić, op. cit. str. 33
- ⁹ Wosinsky, op. cit. T XC; T XCIX
- ¹⁰ Wosinsky, op. cit. T LVII
- ¹¹ Wosinsky, op. cit. T LXIV
- ¹² Wosinsky, op. cit. T LI; T LXI
- ¹³ Wosinsky, op. cit. T XLV, 5
- ¹⁴ Tompa, op. cit. T 32, 11; Wosinsky, op. cit. T LI; Archaeologiai értesítő, XIV kötet, 4. szám, 1894; str. 299
- ¹⁵ Tompa, op. cit. T 48, 9
- ¹⁶ Vasić, op. cit. str. 27, 36

SUMMARY

AN ACCOUNT OF THE BRONZE AGE FINDS FROM KOZARAC

The village Kozarac in Baranya is situated amidst a plain 6 km distant from the loess-plateau there and 10 to 14 km from the rivers Danube and Drava. The brickyard in this village is partly lying on an archaeological ground which is slightly elevated, shaped in form of an ellipse and surrounded by still visible ditches. The ground is owned and worked by the brickyard and therefore we could find the profiles there 5 m deep.

Under the subhumus the cultural layer begins from 0.3 and goes down to over 1 m deep and is lying on a loess layer. In the cultural layer we were able to discover several hearths with ashers and coalbits, we also found a hand-mill, a stone axe, semiproducts of bones, animals' bones, a lot of shells and ceramics. So far metallic objects have not yet been found. Archaeological searches are planned for the next year.

It should be emphasized that the cultural layer here is a pure one belonging to the bronze age with nearly no traces of later cultures but for some fragments of slav ceramics.

The whole of the bronze age ceramics consists of two groups, the rough and the more elaborate. The former is represented by only very few fragments of large vessels and urns which have even 29 mm thick walls and are made from unpurified clay. Their rough and unpolished surface is of grey or reddish colour. The latter, the more delicate, ceramics, which can be found in great quantity, is made from well purified clay, has thin and firm walls and in the bulk of cases incrustated ornaments. The outer surface is mostly polished and has a tint of dark greasy colour whereas the inner part of the vessels is often rough work and only in few cases polished. The colour of all these is usually black, but there are also some of reddish, brown and yellow colour. Only one painted vessel was found, slightly damaged, the colour of which is that of a rotten cherry.

Judging from the outer shape of the terrain as well as from the finds (several hearths, animals' bones, products, semiproducts, handmill, stone axe, lots of shells and an extraordinary great amount of vessel fragments) we can state that this locality was a human habitation. Part of the ceramics belong to the Pannonian group and the rest tho the group represented by the finds from Dubovac — Žuto Brdo with a strong local accent.

TABLA I.

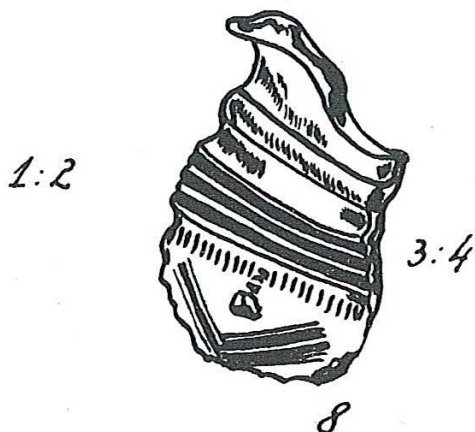
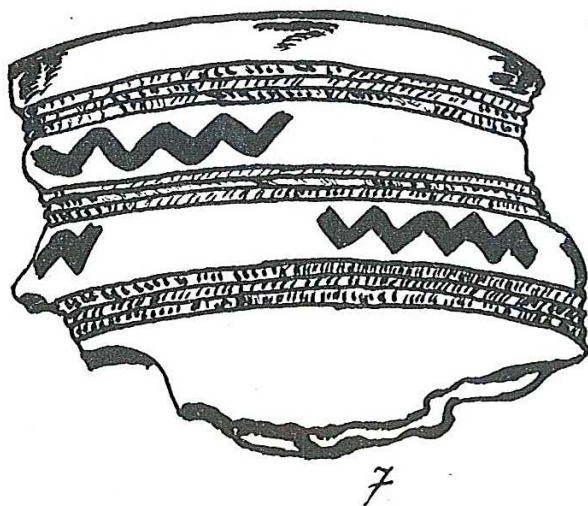
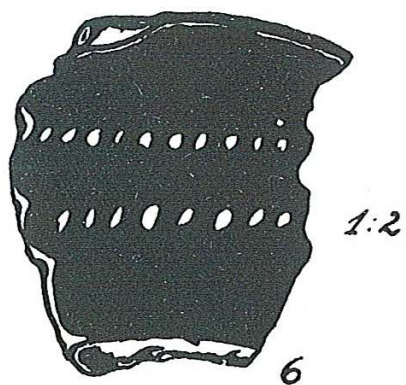
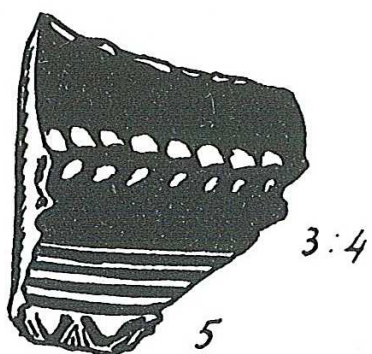
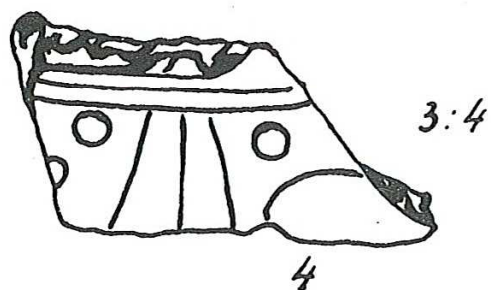
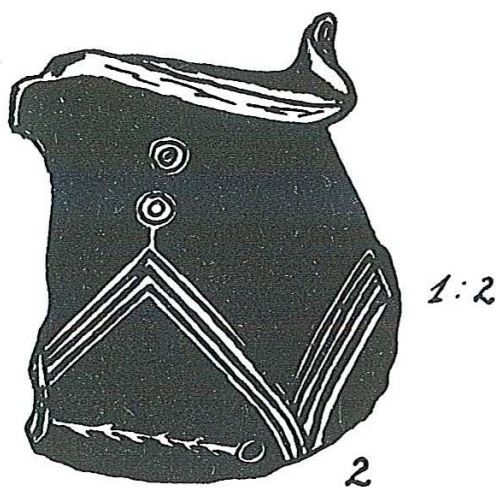
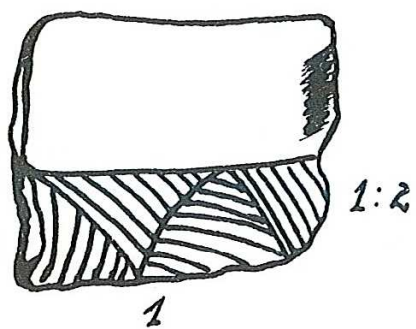

TABLA II.

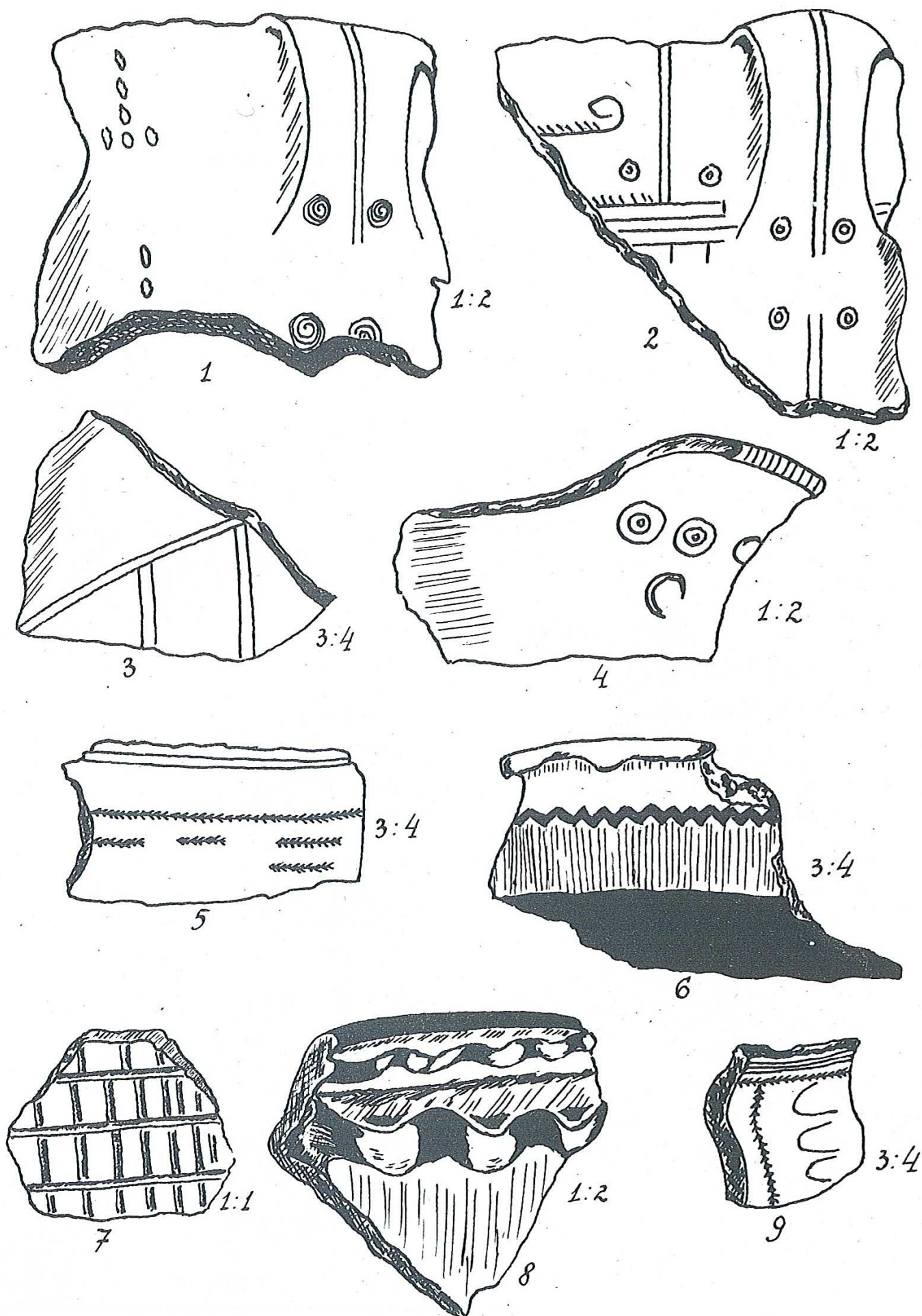

TABLA III.

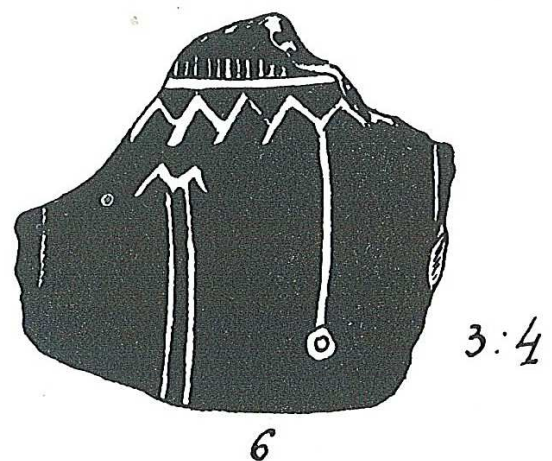
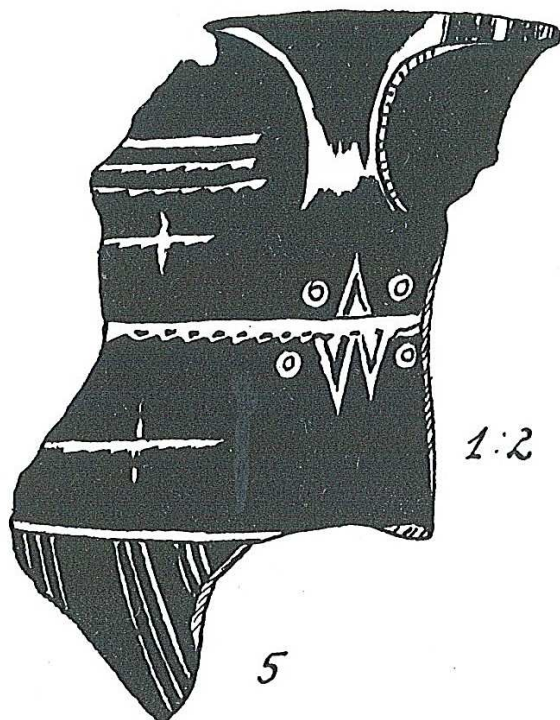
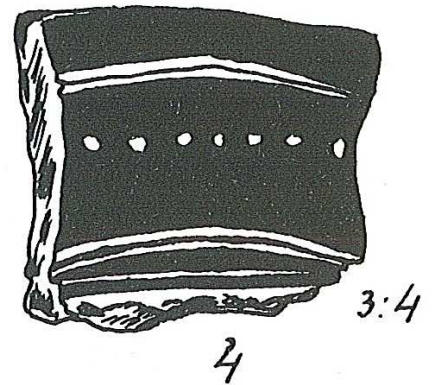
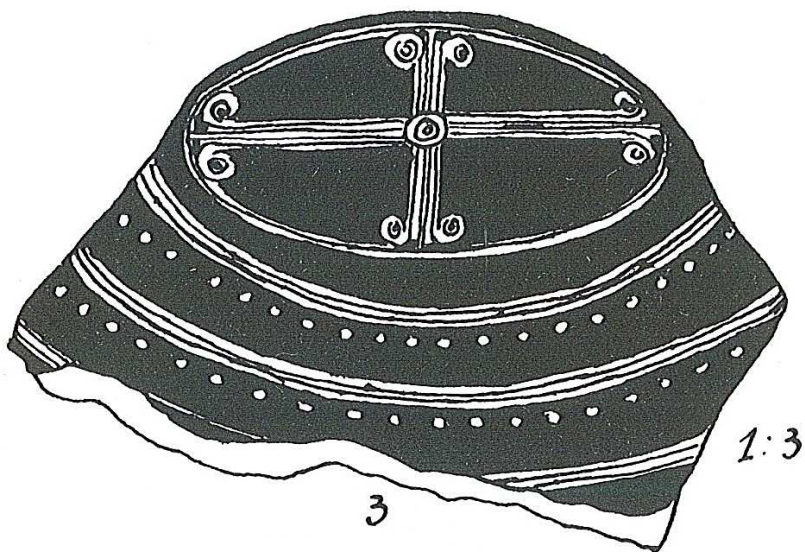
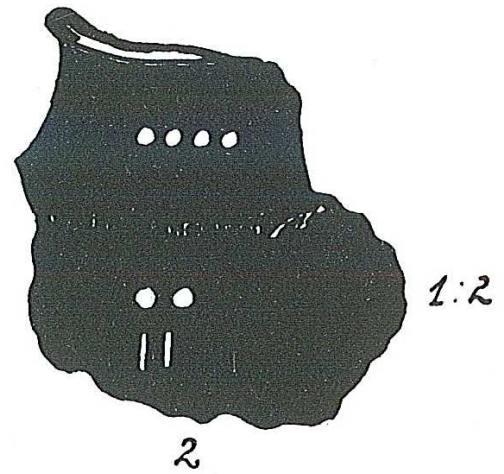
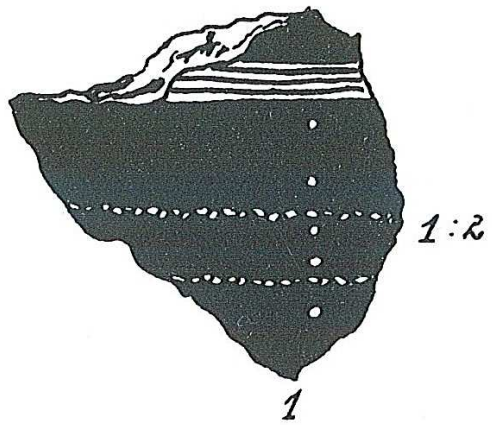

TABLA IV.

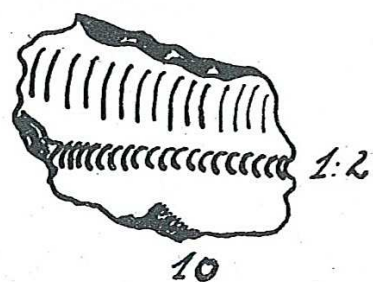
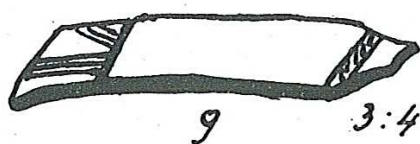
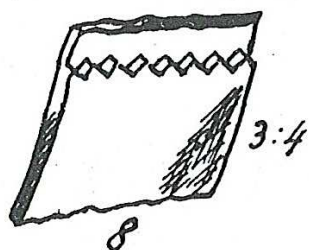
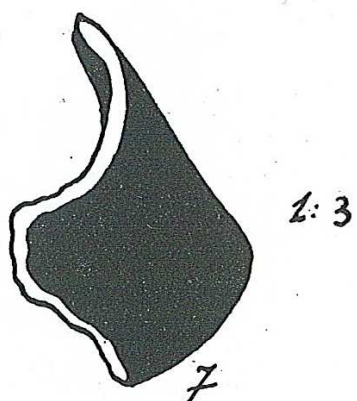
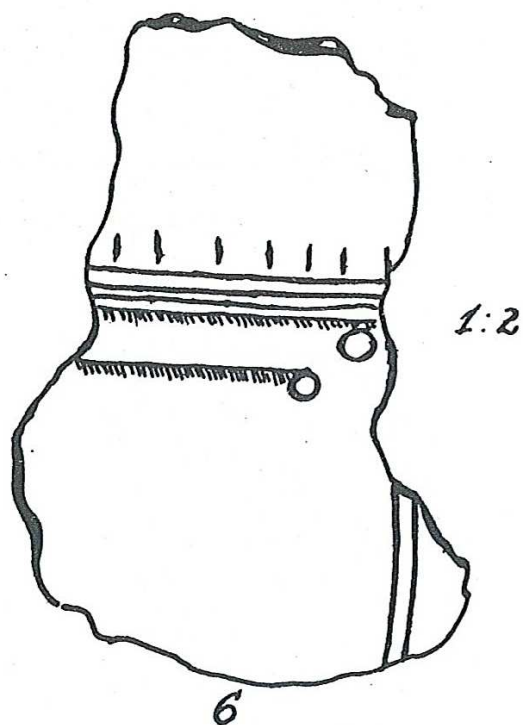
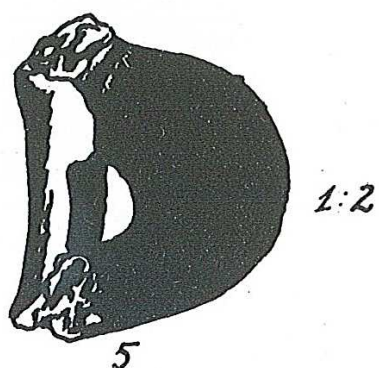
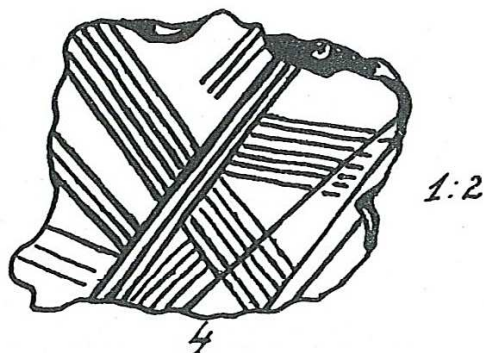
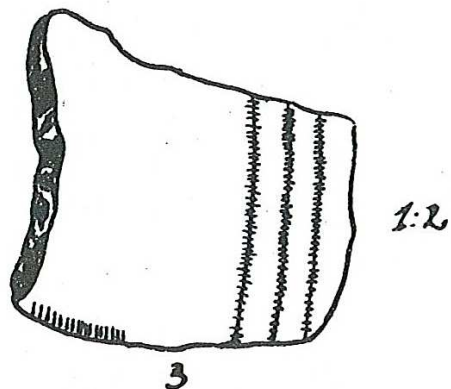
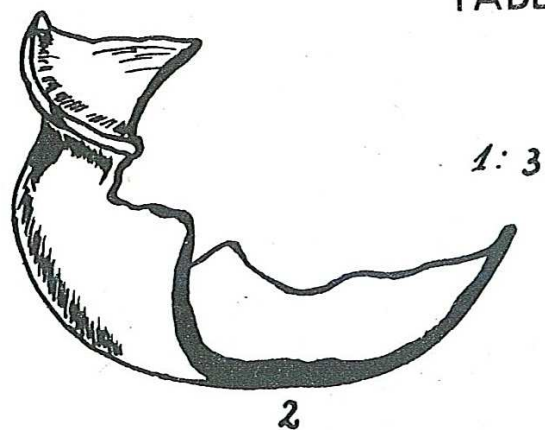
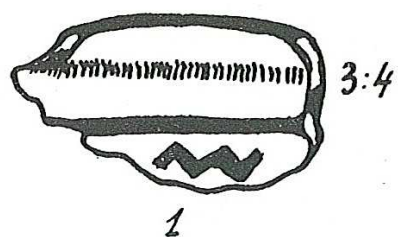
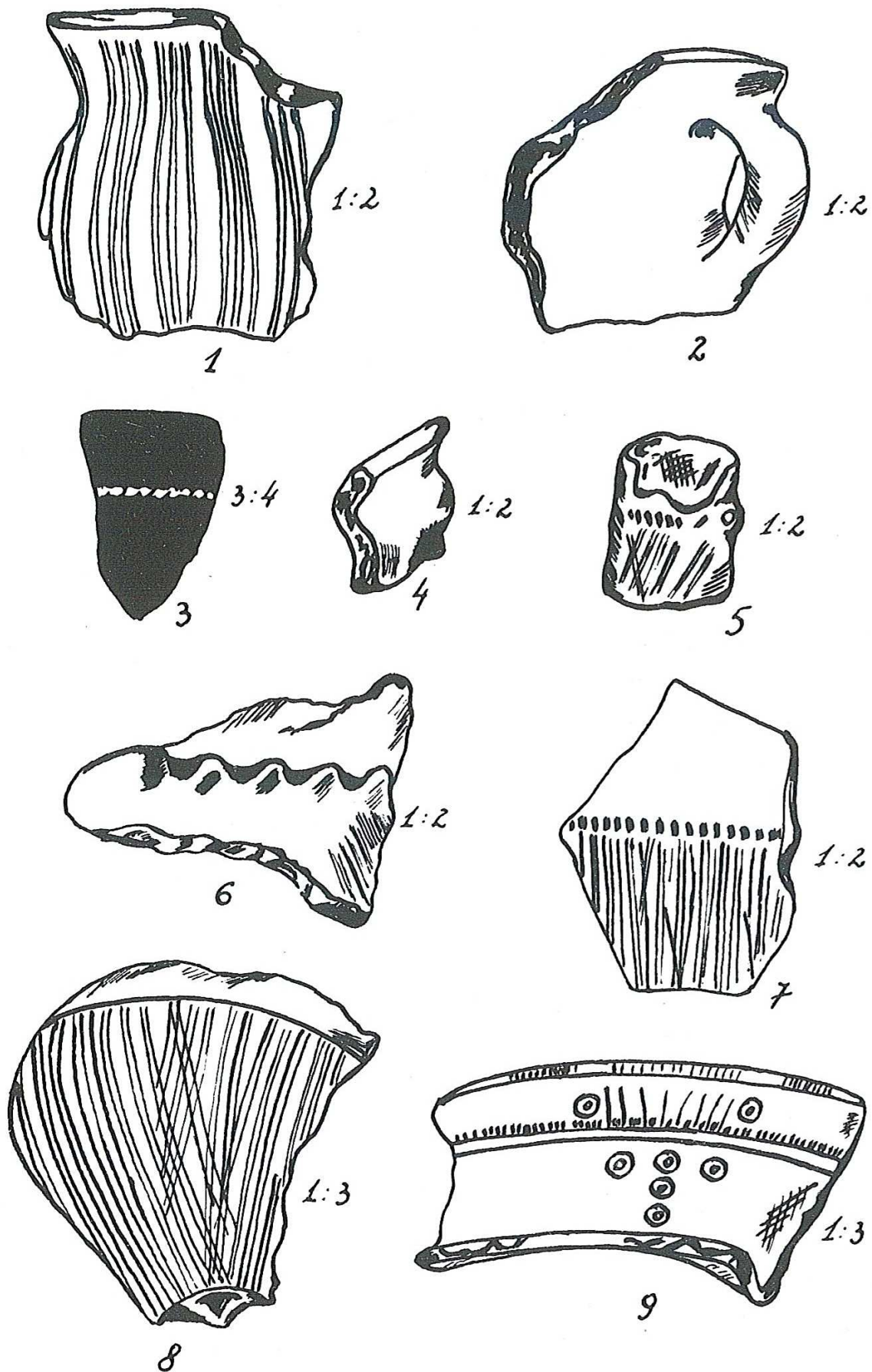
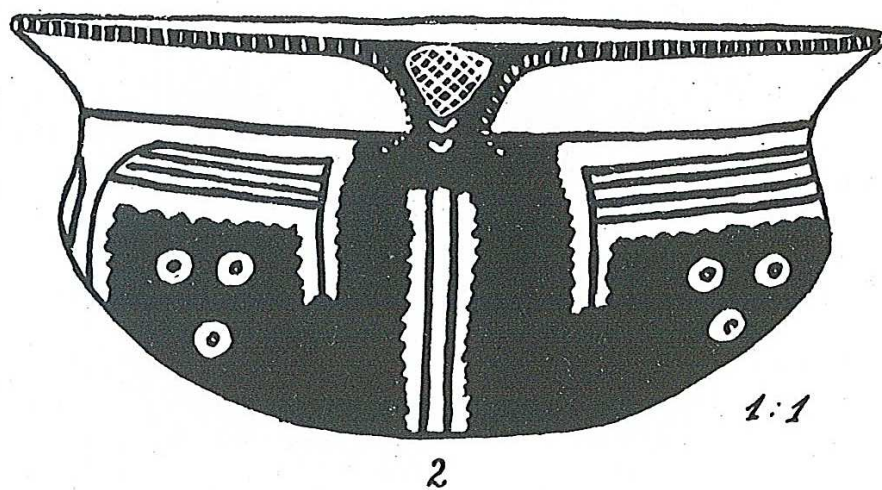
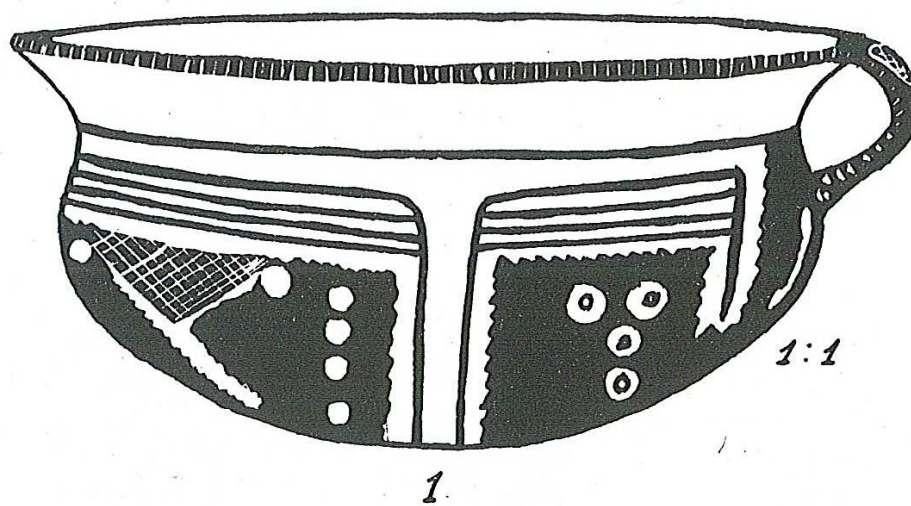
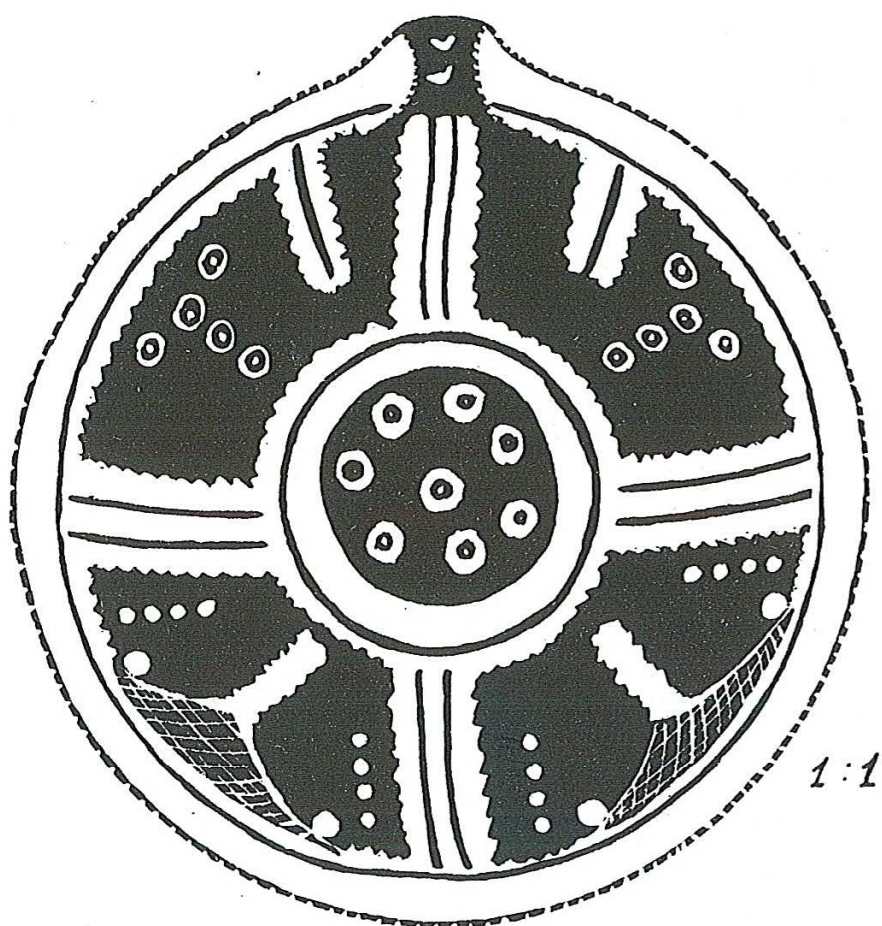

TABLA V.

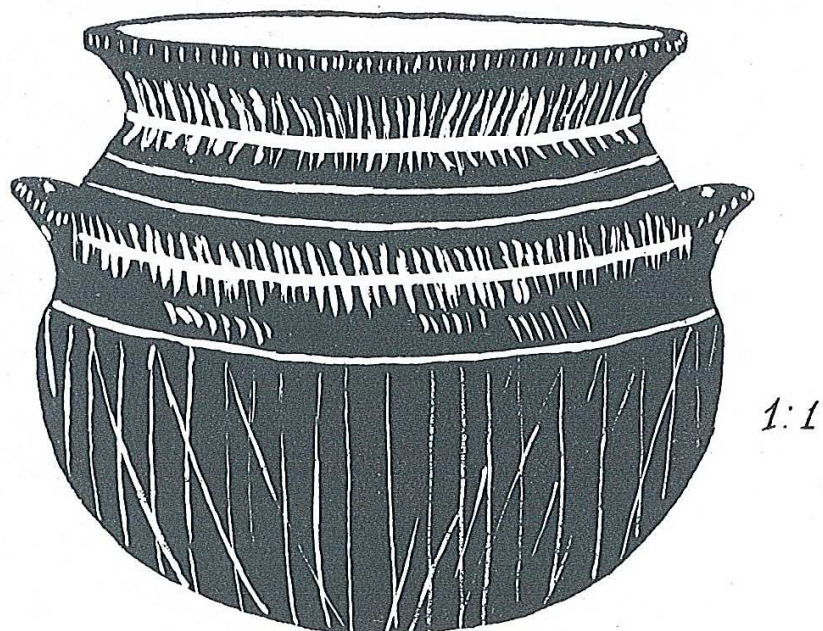

1

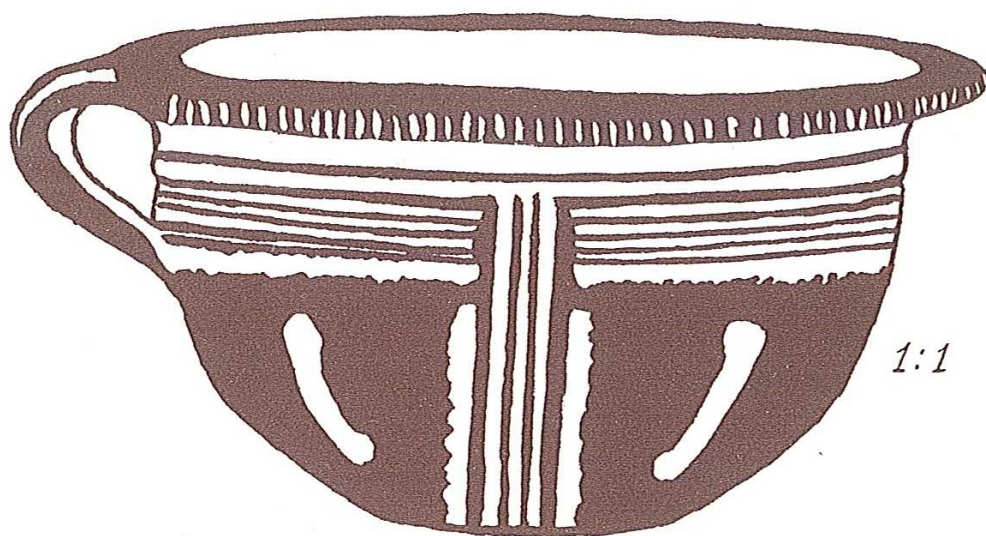
1:1

1

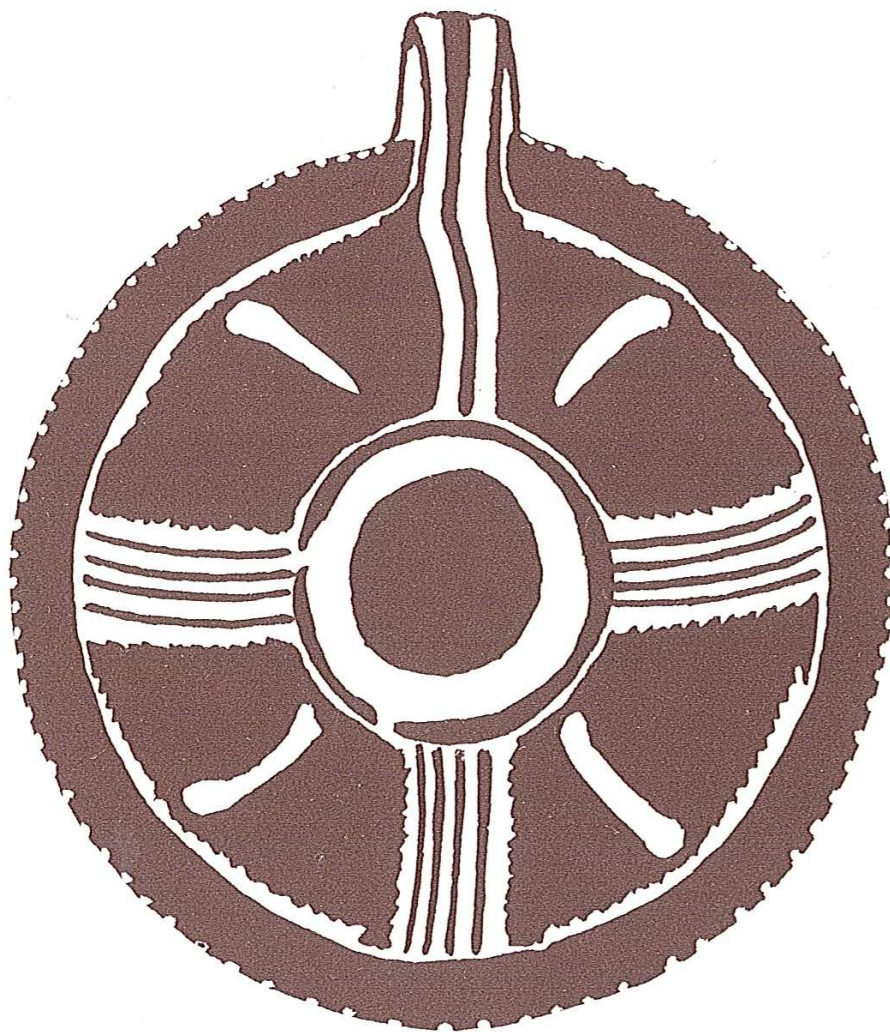

2

1:1

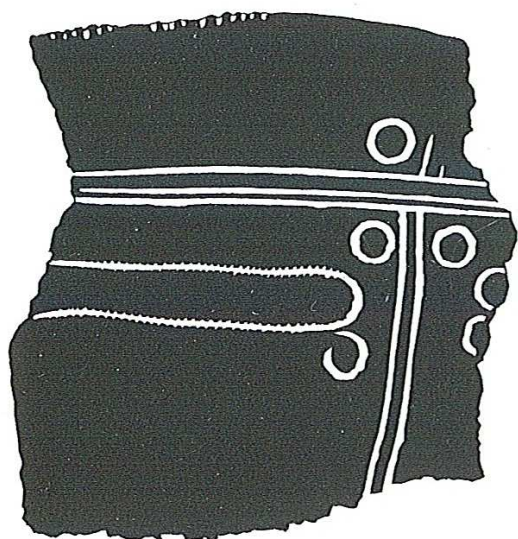
1

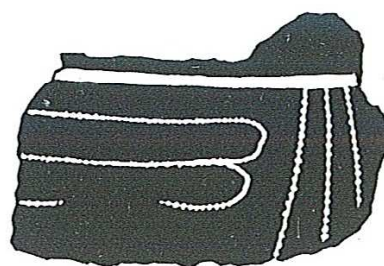
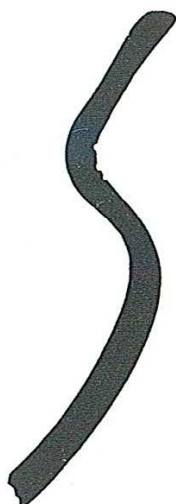
1:1

2

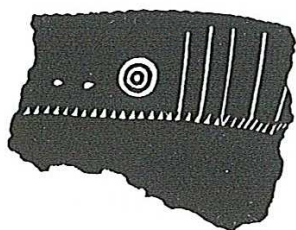

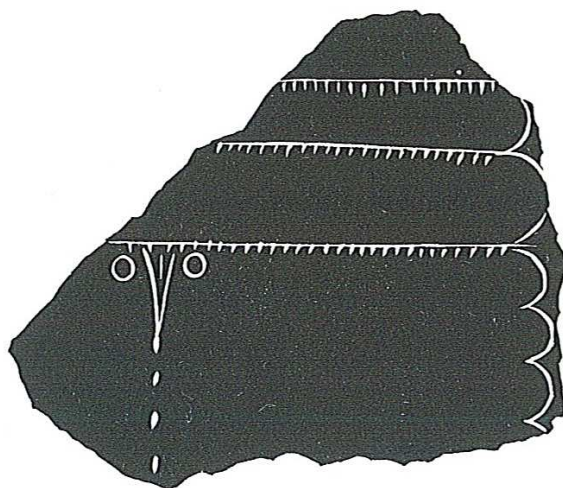
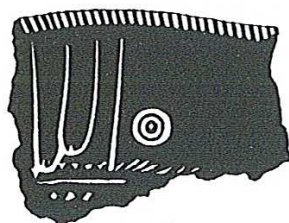
1

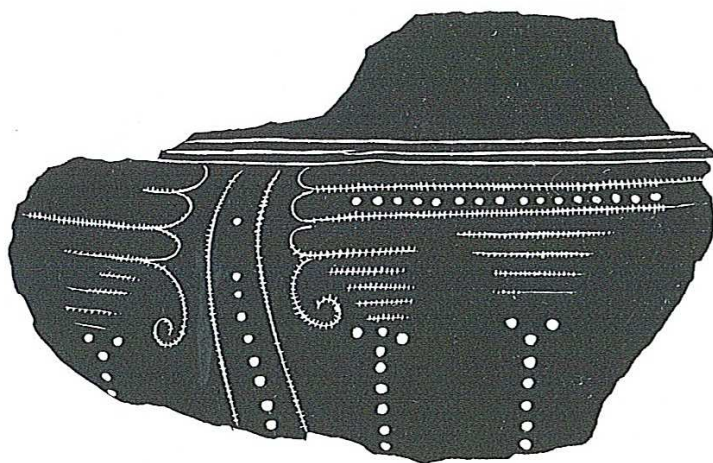
3

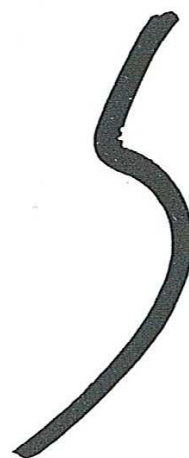
5

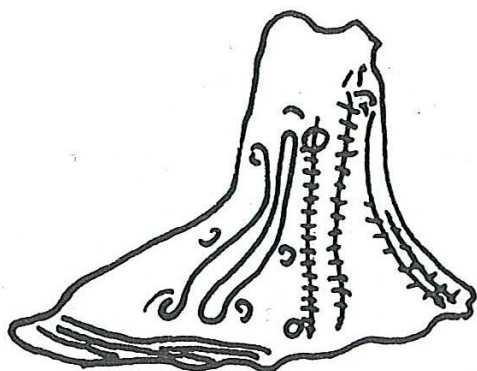

4

2

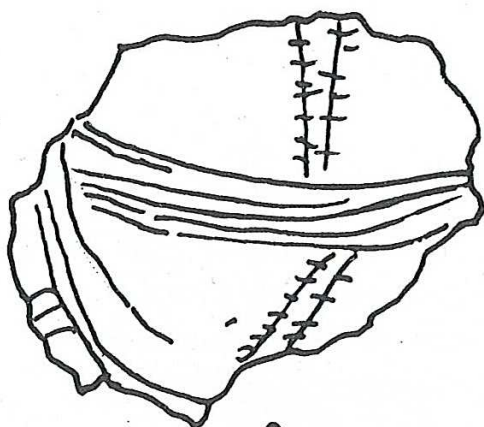

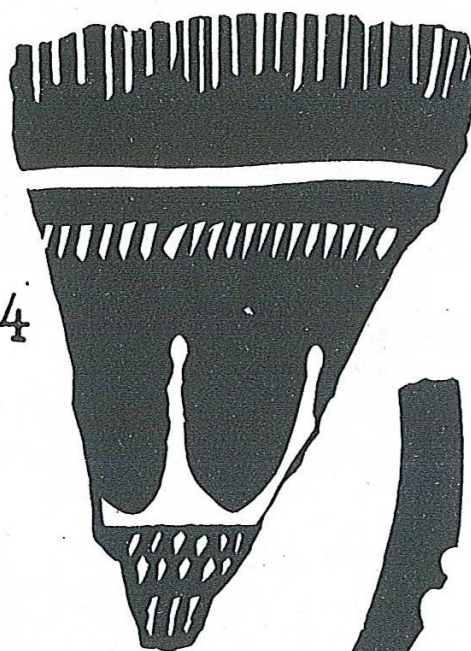
2

1

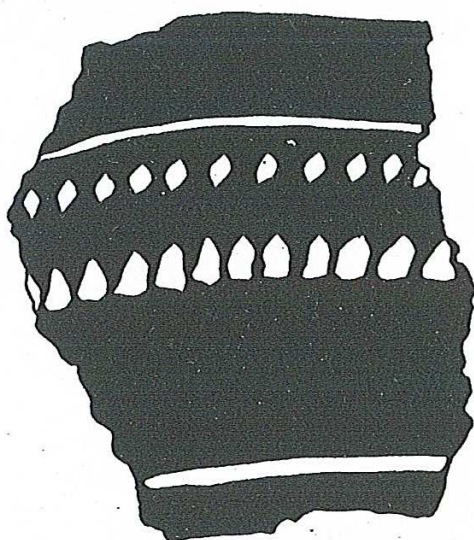
2

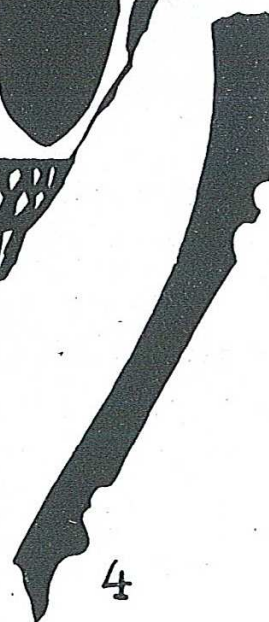
4

3

3

4

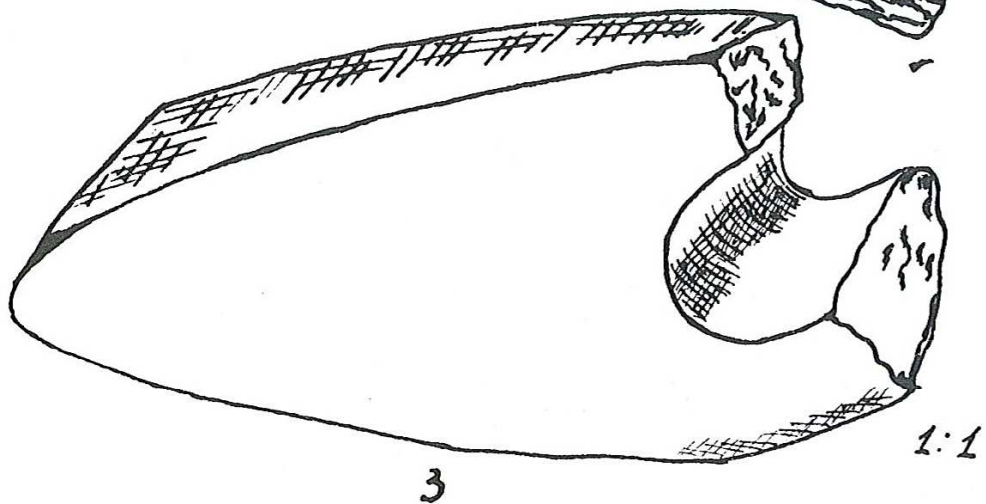
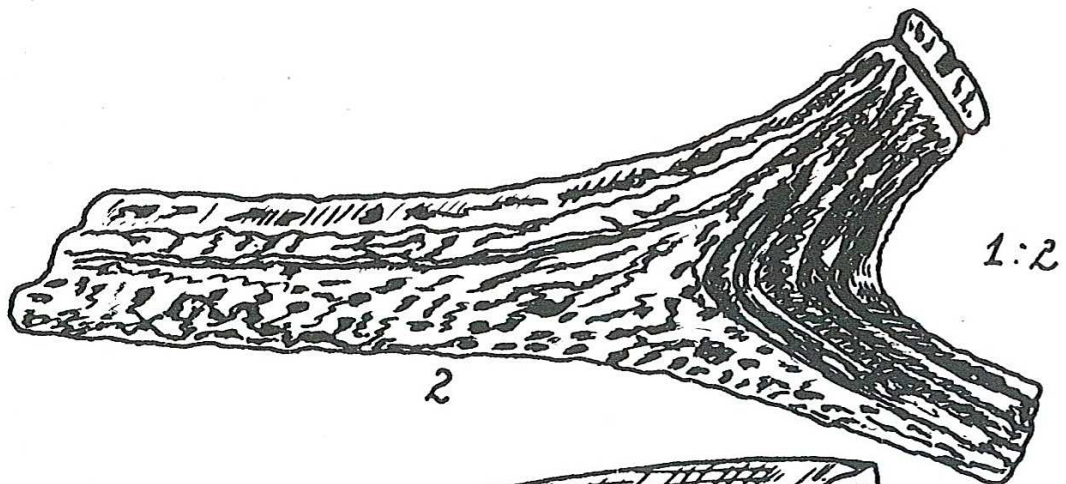
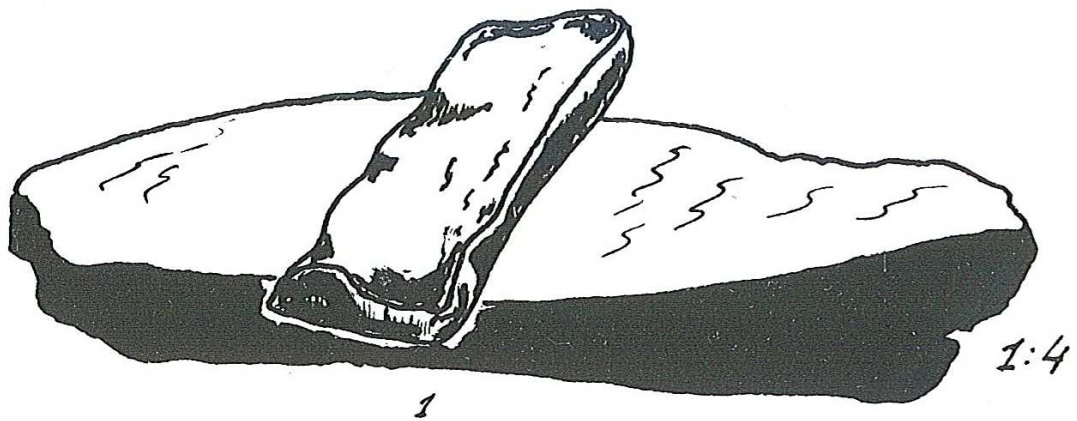

TABLA XIV.

